

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 17^{ΗΣ} ΜΑΪΟΥ 1984

ΠΡΟΕΔΡΙΑ Γ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ-ΝΟΥΑΡΟΥ

ΙΑΤΡΙΚΗ.— Οί δημογραφικῶς προβληματικὲς ἐπαρχίες τῆς Ἑλλάδος, ὑπὸ Βασιλείου Βαλαώρα*, διὰ τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Νικολάου Λούρου.

ΟΙ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΩΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΕΣ ΕΠΑΡΧΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ σημερινὴ μορφή τῆς δημογραφικῆς ὑποτονίας τῆς Ἑλλάδος ἀνακεφαλαιώνεται στὸν παρακάτω περιληπτικὸ πίνακα, ποὺ δείχνει τὴν ἐξέλιξη τοῦ πληθυσμοῦ (σύνολο, πόλεις, ὕπαιθρος) καὶ ἐπίσης, τὴν συχνότητα τῶν γεννήσεων καὶ τῶν θανάτων, κατὰ τὴν περίοδο 1960 - 1982. Στὸ διάστημα αὐτὸ τῶν 22 ἐτῶν, ὁ συνολικὸς πληθυσμὸς αὐξήθηκε κατὰ 17.5 % ἀλλ' οἱ γεννήσεις μειώθηκαν κατὰ 12.6 %, ἐνῶ οἱ θάνατοι αὐξήθηκαν κατὰ 42.5 % ἢτοι 2.5 φορές περισσότερο ἀπὸ τὴν ποσοστιαία αὐξηση τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἄλλὰ ποῦ ὀφείλεται ἡ κατὰ 30 % (12.6 + 17.5) μείωση τοῦ κατ' ἔτος ἀριθμοῦ τῶν γεννήσεων καὶ ἡ κατὰ 25 % (42.5 - 17.5) αὐξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θανάτων; Μὲ τὴν ἀνάλυση τῶν στοιχείων, πρῶτα κατὰ πόλεις-ὕπαιθρο (μὲ διαχωριστικὸ ὄριο τοὺς 10.000 κατοίκους), καὶ κατόπιν κατὰ ἐπαρχίες¹, (ἡ ἐπαρχία καὶ ὄχι ὁ νομὸς ἀποτελεῖ προσφορώτερη διοικητικὴ καὶ ἐρευνητικὴ μονάδα), ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀπομόνωση τῶν προβληματικῶν περιοχῶν καὶ κατὰ προσέγγιση, ἡ ἀνάδειξη τῶν κυριωτέρων τουλάχιστον γενεσιουργῶν αἰτίων τῆς δημογραφικῆς ὑποτονίας.

* VASILIOS G. VALAORAS, **Provinces in Greece that Lose Population.**

1. Σύμφωνα μὲ τὴ μεθοδολογία ποὺ χρησιμοποιήθηκε στὸ δημοσίευμα τῆς Ἑθνικῆς Στατιστικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἑλλάδος, μὲ τὸν τίτλο «Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸ δεῦτερο ἡμισιο τοῦ 20οῦ αἰῶνος». Ἀθῆναι, 1980.

Π Ι Ν Α Ξ 1

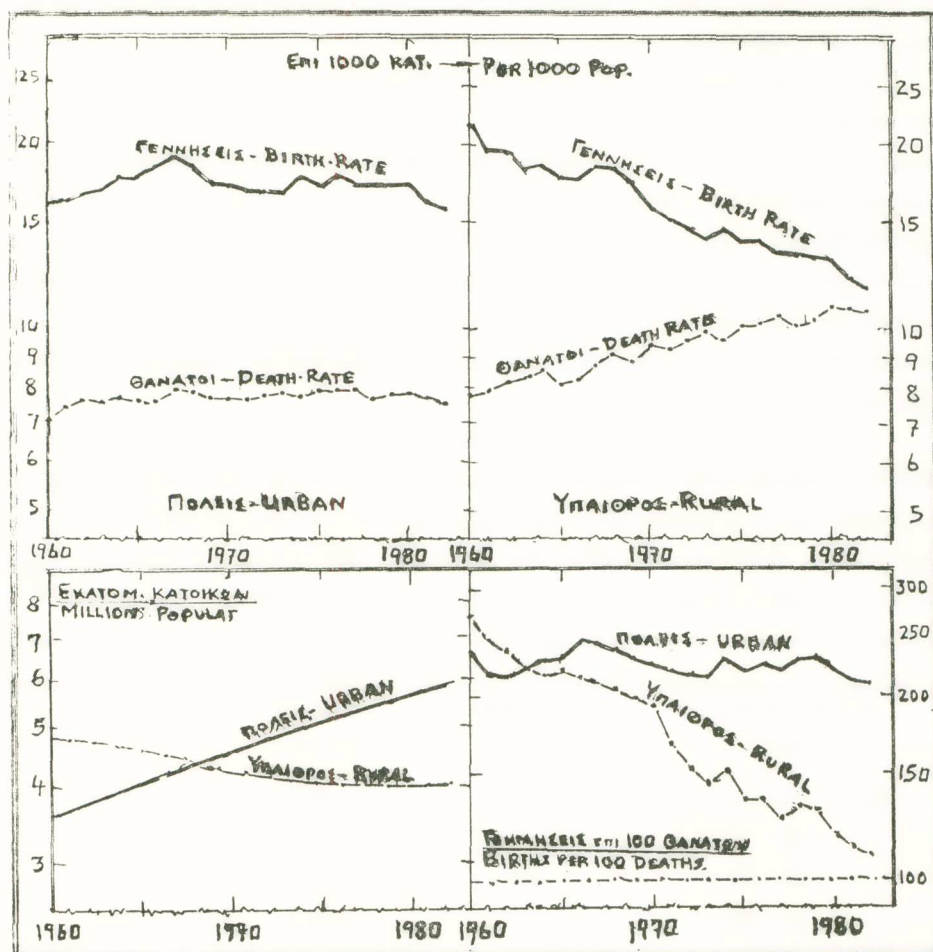
Πληθυσμός (χιλιάδες), γεννήσεις ζώντων και θάνατοι στην Ελλάδα, τις πόλεις και την ύπαιθρο χώρα (άνω και κάτω των 10.000 κατοίκων), 1960 - 1982 (περιληπτικά).

*Ανω, απόλυτοι αριθμοί. Κάτω, αναλογίες.

ΕΤΟΣ	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ (000)			ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ ΖΩΝΤΩΝ			ΘΑΝΑΤΟΙ		
	Έλλάς	Πόλεις	Υπαίθρος	Έλλάς	Πόλεις	Υπαίθρος	Έλλάς	Πόλεις	Υπαίθρος
1960	8327,4	3564,4	4763,3	457.239	56.508	400.731	60.563	23.829	36.734
1965	8550,3	4001,6	4548,7	451.448	70.288	81.160	67.269	30.427	36.842
1970	8792,8	4554,7	4238,1	444.928	77.979	66.949	74.009	34.616	39.393
1975	9046,5	5029,9	4016,6	442.273	86.516	55.757	80.077	39.507	40.570
1980	9642,5	5592,7	4049,8	448.134	95.964	52.170	87.282	43.442	43.840
1982*	9780,5	5731,4	4049,1	437.445	90.026	47.419	86.293	43.233	43.060
ΕΠΙ 100 ΚΑΤΟΙΚΩΝ									
Γεννήσεις			Θάνατοι			Γεννήσεις επί 100 θανάτων			
1960	18,9	15,9	21,1	7,3	6,7	7,7	260	237	274
1965	17,7	17,6	17,9	7,9	7,6	8,1	225	231	220
1970	16,5	17,1	15,8	8,4	7,6	9,3	196	225	170
1975	15,7	17,2	13,9	8,9	7,8	10,2	178	219	137
1980	15,4	17,2	12,9	9,1	7,8	10,8	170	221	119
1982*	14,1	15,7	11,7	8,8	7,5	10,6	159	208	110

*1982: προσωρινά στοιχεία.

Ύκόμα και μιὰ γρήγορη ἐπισκόπηση τῶν ροπῶν ποὺ εἰκονίζονται στὸ σχῆμα 1 ἀποκαλύπτει ποῖα ἀπὸ τὶς δύο ὁμάδες τοῦ πληθυσμοῦ πάσχει ἀπὸ τὴν ἀρρώστια τῆς δημογραφικῆς ὑποτονίας. Αὐτὴ εἶναι ἡ ὑπαιθρος χώρα, ὅπου παρατηρεῖται συρ-

Σχ. 1. Ἐνω. Γεννήσεις καὶ θάνατοι ἐπὶ 1.000 κατοίκων, πόλεις (ἀριστερά), ὑπαιθρος (δεξιά). Κάτω ἀριστερά. Ἀστικός καὶ ἀγροτικός πληθυσμὸς εἰς ἑκατομμύρια, καὶ δεξιά, γεννήσεις ἐπὶ 100 θανάτων, πόλεις καὶ ὑπαιθρος, 1960-1982.

ρίκνωση τοῦ πληθυσμοῦ μὲ τὴν πάροδο τῶν δεκαετιῶν, σημαντικὴ μείωση τοῦ (ἐπὶ 1000 κατοίκων) ἀριθμοῦ τῶν γεννήσεων καὶ μιὰ δυσσίωνη αὔξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θανάτων. Στὴ συμβατικὴ τέλος ἀναλογία «γεννήσεις ζῶντων ἐπὶ 100 θανάτων», διαγράφεται καθαρὰ ὁ κίνδυνος καταρρεύσεως τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ, ὅπου οἱ γεννήσεις πλησιάζουν τὸ ἐπίπεδο τῆς «μηδενικῆς αὔξησης», καὶ τείνουν νὰ βυ-

θιστοῦν στὸν κάτω τοῦ 100 (γεννήσεις ἐπὶ 100 θανάτων) ἀρνητικὸ χῶρο. Καὶ ὅμως ἀνέκαθεν, καὶ μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς δεκαετίας τοῦ 1960, ἡ Ἑλλάς μεγάλωνε μὲ τὰ δημογραφικὰ πλεονάσματα τῆς ὑπαίθρου χώρας, δεδομένου ὅτι τὰ ἀστικά κέντρα δὲν εἶναι συνήθως σὲ θέση νὰ προσφέρουν σημαντικὴ μερίδα στὴν ἀναπλαστικὴ ἱκανότητα τοῦ πληθυσμοῦ.

Χαρακτηριστικὴ ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι ἡ ἐπὶ 1000 κατοίκων συχνότης τῶν γεννήσεων καὶ τῶν θανάτων, ποὺ στὶς πόλεις κυμαίνεται σταθερά, ἢ πρώτη τῶν γεννήσεων γύρω στὸ 16, καὶ ἡ δευτέρα τῶν θανάτων γύρω στὸ 8, μὲ μιὰ μικρὴ μόνο διαφορὰ (ὑπεροχὴ γεννήσεων) σ' ὀλόκληρη σχεδὸν τὴν ὑπόψη χρονικὴ περίοδο. Κατὰ τὴν ἴδια ὅμως περίοδο οἱ πόλεις (ἀστικὸς πληθυσμὸς) αὐξήθηκαν μὲ ἓνα σημαντικὰ ταχύτερο ἐτήσιο ποσοστὸ (2,5 καὶ πάνω, ἀντὶ τοῦ 0.8 % τῆς βιολογικῆς αὐξήσεως), πράγμα ποὺ σημαίνει ὅτι ἡ «ἀναιμικὴ» σήμερα ὑπαιθρος χώρα, ἐξακολουθεῖ νὰ τροφοδοτεῖ τὰ «πληθωρικὰ» ἀστικά κέντρα μὲ τὰ «ψυχία» τῶν δημογραφικῶν τῆς ὑστερημάτων.

Τὸ εὑρημα ἀπὸ τὴ διχοτόμο αὐτὴ ἀνάλυση δὲν σημαίνει ὅτι ὅλες οἱ ἄνω τῶν 10.000 κατοίκων πόλεις αὐξάνονται ὁμοίομορφα, ἢ ὅτι οἱ ἄλλοι 12.000 περίπου μικρότεροι οἰκισμοὶ χάνουν πληθυσμὸ καὶ κινδυνεύουν νὰ ἐξαφανισθοῦν. Στὴν πραγματικότητα οἱ δύο μεγαλοπόλεις τῆς Ἑλλάδος (Ἀθῆναι καὶ Θεσσαλονίκη) αὐξάνονται μὲ διπλάσια περίπου ταχύτητα, παρὰ οἱ κάτω τῶν 50.000 κατοίκων πόλεις, πράγμα ποὺ ἐπιδεινώνει περισσότερο τὴν καὶ τώρα ἀπρόσφορη γεωγραφικὴ κατα-

Μέγεθος πληθυσμοῦ (χιλιάδες)	Ἀριθμὸς πόλεων	Πληθυσμὸς 1981 (000)	1981 (1928 = 100)
Ἀθῆνα - Θεσσαλονίκη	2	3.733,5	354
50 - 154	6	593,4	244
25 - 49	20	746,9	190
10 - 24	33	535,5	170

νομὴ τῶν ἀστικῶν κέντρων (κατὰ μέγεθος οἰκισμοῦ) στὴν Ἑλλάδα. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ὑπάρχουν πόλεις ποὺ χάνουν πληθυσμὸ μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου καὶ ἀρκετὲς ποὺ λιμνάζουν στὴ στασιμότητα, σ' ἀντίθεση μὲ μερικὲς ἄλλες ποὺ, χάρις στὴ προνομιούχο γεωγραφικὴ τους θέση, παρουσιάζουν μετεωρικὴ σχεδὸν αὐξηση.

Τὸ μήνυμα ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὸν πίνακα 2 εἶναι ἀρκετὰ ἐνδιαφέρον. Ὑπεροκταπλασιάσθηκε ὁ πληθυσμὸς τῶν τεσσάρων μικρῶν πόλεων στὰ ΝΔ προάστεια τῶν Ἀθηνῶν, ἀκριβῶς διότι γειτονεύουν πρὸς τὴν Ἑλληνικὴ Πρωτεύουσα (μὲ τὶς ἀμέτρητες εὐκαιρίες), καὶ ἀκόμη ἐπειδὴ διαθέτουν τὸ χῶρο γιὰ τὴν ἀνάπτυξη κερ-

Π Ι Ν Α Κ Σ 2.

*Ἐξέλιξη τοῦ πληθυσμοῦ μερικῶν Ἑλληνικῶν πόλεων,
κατὰ τὴν περίοδο 1928 - 1981. Πληθυσμὸς κατὰ τὸ 1981, (χιλιᾶδες σὲ παρένθεση),
ὅταν ὁ πληθυσμὸς 1928 λαμβάνεται ὡς 100.*

Οἱ δέκα ταχύτερα ἀυξανόμενες πόλεις τῆς Ἑλλάδος	Ἀύξηση (1928=100)	Δέκα πόλεις ποὺ λιμνάζουν ἢ χάνουν πληθυσμὸ	Ἀύξηση (1928=100)
Περίχωρα Ἀθηνῶν (89.2)* .	876	Ἐρμούπολις (16.6)	78
Λάρισα (102.0)	427	Μυτιλήνη (24.1)	87
Κατερίνη (39.9)	394	Ξάνθη (31.5)	94
Π. Πρωτευούσης (3027.3) .	377	Κέρκυρα (33.6)	104
Πτολεμαῖς (22.1)	343	Μεσολόγγιον (10.2)	110
Ἡράκλειον (111.0)	332	Κομοτηνὴ (34.1)	113
Ἀργίριον (45.1)	310	Καβάλα (56,4)	113
Λαμία (41.7)	293	Πύργος (22.0)	114
Ἀλεξανδρούπολις (34.5)	288	Ἀμαλιάς (14.7)	119
Θεσσαλονίκη (706.2)	281	Φλώρινα (11.8)	119

*Ἀχαρναί (40,2), Ἄνω Λιόσια (16,9), Ἀσπρόπυργος (11,8), Ἐλευσίς (20,3).

δοφόρων ἐπιχειρήσεων. Ἡ Περιφέρεια Πρωτευούσης καὶ ἡ Θεσσαλονίκη, ἡ Λάρισα, τὸ Ἀργίριον, ἡ Λαμία, τὸ Ἡράκλειο κλπ. ὑπερ-τριπλασίασαν τὸν πληθυσμὸ τους μέσα σ' αὐτὴ τὴ 50ετία, διότι ἀπ' ἐκεῖ περνοῦν κι' ἐκεῖ μεταποιοῦνται τὰ πλούσια προϊόντα τῆς ἀντίστοιχης στοῦ καθένα ἐνδοχώρας. Μόνο ἡ Πτολεμαῖς ὀφείλει τὴ γρήγορη ἀνάπτυξή της στὸν ἐπιτόπιο λιγνίτη καὶ τὴν ἠλεκτροβιομηχανία τῆς ΔΕΗ. Καὶ εἶναι διδακτικὸ τὸ παράδειγμα δύο ἄλλων γειτονικῶν πόλεων, τὸ Ἀργίριον δηλαδή, ποὺ ἀκμάζει δημογραφικῶς καὶ οἰκονομικῶς, χάρις κυρίως στὶς καπνοφυτεῖες τοῦ γόνιμου λεκανοπεδίου του, ἐνῶ τὸ ἱστορικὸ Μεσολόγγι, — ἡ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ — φυτοζωεῖ στοῦ ρομαντικῶ ἀλλὰ μὲ περιορισμένες οἰκονομικὲς δυνατότητες οἰκοσύστημά του.

Ἡ ἀπάντηση τέλος στοῦ ἐρώτημα, γιατί λιγοστεύουν οἱ γεννήσεις στὴν ὕπαιθρο χώρα, εἶναι ἀπλή καὶ μᾶλλον ἀπροσδόκητη. Γεννιῶνται σήμερα λιγότερα παιδιὰ στὴν ἀγροτικὴ Ἑλλάδα, γιατί ἀραιώσε σημαντικὰ ὁ πληθυσμὸς τῆς ἀναπαραγωγικῆς ἡλικίας. Ὅσοις ὅμως («μητέρες») ἀπέμειναν ἐκεῖ, γεννοῦν κατὰ 30 % περισσότερα

βρέφη σε σύγκριση με τις ομήλικες γυναίκες των πόλεων. Ένας πρόσφατος (1975) δείκτης τής «όλικής γεννητικότητας» αποδεικνύει ότι 1000 Έλληνίδες ηλικίας 15 - 49 ετών, φέρνουν (κατά μέσο όρο) στον κόσμο 2.948 νεογνά στην ύπαιθρο χώρα, αλλά μόνο 2.104 βρέφη στις πόλεις. Κι' αυτό έντοπίζει το αίτιο τής υπογεννητικότητας στις αγροτικές περιοχές, που είναι ή «φυγή» των νεαρών ένηλίκων από τα χωριά, και ό με τήν έλλειψη άρκετων γεννητόρων περιορισμός των εύκαιριών για τεκνογονία.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΤΑ ΕΠΑΡΧΙΕΣ

Ό πίνακας του «παραρτήματος» δίνει τις 147 έπαρχίες τής Ελλάδος, κατά διαμερίσματα¹, ανάλογα με το συμβατικό μέγεθος του πληθυσμού κατά το 1981, όταν ό πληθυσμός τής άπογραφής 1928 λαμβάνεται όμοιομόρφως ως 100 (άριθμο-δεικτες με βάση το 1928). Οι έπαρχίες συνεπώς με δείκτη άνω του 100, αύξησαν τον πληθυσμό τους κατά τήν περίοδο αυτή των 52 ετών, ενώ εκείνες που βρίσκονται κάτω του 100, έχασαν άντι να κερδίσουν πληθυσμό κατά τήν περίοδο των δύο αυτών γενεών. Στόν ίδιο πίνακα δίνεται και ή πυκνότης του πληθυσμού (κάτοικοι κατά τετραγ. χλμ.) κατά το 1981, και είναι φυσικό το εύρημα, οι έπαρχίες με το δημογραφικό μαρασμό ν' άνήκουν στις πιό άραιοκατοικημένες περιοχές τής χώρας. Η τελευταία τέλος σύγκριση που γίνεται στο Παράρτημα, «γεννήσεις δηλαδή επί 100 θανάτων» στις τρεΐς πενταετίες 1965 - 69, 1970 - 74 και 1975 - 79, δίνει ίσως το πιό δραματικό κριτήριο τής «δημογραφικής υγείας» και τής μελλοντικής εξέλιξης του πληθυσμού κάθε έπαρχίας. Ό πληθυσμός αυξάνεται όταν πλεονάζουν οι γεννήσεις, αλλά καταρρέει και πορεύεται προς τον άφανισμό του, όταν πεθαίνουν περισσότεροι άνθρωποι άπ' όσα «μωρά» γεννιώνται στη μονάδα του χρόνου.

Προβληματικές Έπαρχίες είναι, συνεπώς αυτές που λιμνάζουν στη στασιμότητα, ή έχασαν πληθυσμό κατά τις τελευταΐες δεκαετίες, όταν ή Ελλάς στο σύνολό της σημείωσε μιá θεαματική άνθηση και μπόρεσε ν' αποκολληθεΐ από το παραδοσιακό τέλμα τής φτώχειας και τής ύπαναπτυξέως. Το ίδιο ισχύει και για τις έπαρχίες όπου οι «γεννήσεις επί 100 θανάτων» είναι λιγότερες άπό 100, και ό πληθυσμός άργοπεθαίνει άπό τον άρνητικό βιολογικό ίσολογισμό, άφοϋ δέν καλύπτονται πλέον τά υπό του θανάτου προκαλούμενα κατ' έτος κενά. Και τά δύο αυτά νοσηρά συμπτώματα ξεκινούν άπό τήν ίδια άρχική αίτία, τήν μετανάστευση δηλαδή του πληθυσμού των όρεινών ίδια και νησιωτικών οικισμών, πρώτα προς τά τοπικά άστικά κέντρα,

1. Δυτική Μακεδονία: οι νομοί Φλωρίνης, Καστοριάς, Γρεβενών και Κοζάνης. Άνατολική Μακεδονία: οι νομοί Σερρών, Δράμας και Καβάλας. Οι 6 άλλοι νομοί (και το "Άγιον Όρος) συνιστούν τήν Κεντρική Μακεδονία.

κατόπιν πρὸς τὴν Πρωτεύουσα (ἢ τὴν συμπρωτεύουσα στὴν Βόρειο Ἑλλάδα) καὶ τέλος, πρὸς τὸ ἐξωτερικό. Τὴν ἀποκάλυψη αὐτὴ ἐπέτρεψε ἡ τριπλὴ ἀνάλυση τῶν στοιχείων, στὸ σύνολο τῆς ἐπαρχίας, τὴν τοπικὴ πρωτεύουσα καὶ τὸ ὑπόλοιπο τῆς ἐπαρχίας. Ἀπὸ τὴν ἴδια πηγὴ ἀναβλύζει καὶ μιὰ ἄλλη ἐνδιαφέρουσα λεπτομέρεια, ὅτι δηλαδὴ ἡ διαταραχὴ τοῦ βιολογικοῦ ἰσολογισμοῦ (λιγότερες γεννήσεις ἀπὸ θανάτους), ἀκολουθεῖ τὸ στάδιο τῆς στασιμότητος τοῦ πληθυσμοῦ, μὲ καθυστέρηση μιᾶς περίπου δεκαετίας. Στὴν καθυστέρηση αὐτῇ, καὶ πιθανῶς σὲ μιὰ ἔμφυτη βιολογικὴ εὐρωστία μερικῶν πληθυσμῶν τῆς ἀγροτικῆς Ἑλλάδος, ὀφείλονται οἱ λίγες ἐξαιρέσεις ἀπὸ τὸν κανόνα, ἐπαρχίες δηλαδὴ μὲ φθίνοντα πληθυσμό, ἀλλὰ μὲ μιὰ ρωμαλέα ὑπεροχὴ γεννήσεων, ὅπως φαίνεται στὰ παρακάτω παρήγορα παραδείγματα:

Ἐπαρχία	πληθυσμὸς 1981 (1928 = 100)	Γεννήσεις ἐπὶ 100 θανάτων
Σουλίου	72	232
Καστοριᾶς	96	208
Ξάνθης	99	194
Σφακίων	57	193
Σύρου	78	170

Τὸ ἄλλο εὕρημα, ὅτι οἱ νέοι στὴν ἡλικία καὶ χωρὶς ἱκανοποιητικὴ ἐργασία ἀγρότες, μετακινοῦνται πρῶτα πρὸς τὴν τοπικὴ πρωτεύουσα, προτοῦ μεταναστεύσουν πρὸς τὰ μεγαλύτερα ἀστικά κέντρα ἢ τὸ ἐξωτερικό, ὑποστηρίζεται καὶ ἀπὸ τὰ παρακάτω στοιχεῖα. Ὅταν ἡ ἐπαρχιακὴ πρωτεύουσα ἔχει δύο ἢ τρεῖς φορές περισσότερες γεννήσεις ἀπὸ θανάτους, αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὑπάρχει ἐκεῖ συρροὴ νεαρῶν ἀνθρώπων τῆς ἀναπαραγωγικῆς ἡλικίας καὶ σπάνις γερόντων, οἱ ὁποῖοι κατὰ τεκμήριον, ἔμειναν πίσω στὰ χωριά καὶ ἐπιβαρύνουν τὸ βιολογικὸ ἰσολογισμό τῆς γενέτειράς τους.

Ἐπαρχία καὶ ἡ πρωτεύουσά της. Γεννήσεις ἐπὶ 100 θανάτων (1975 - 79) στὴν πρωτεύουσα καὶ (ἐντὸς παρενθέσεως) στοὺς ἄλλους οἰκισμοὺς τῆς ἐπαρχίας.

Καστοριᾶς—Καστοριὰ . . .	400	(148)	Εὐρυτανίας—Καρπενήσι . .	242	(104)
Τεμένους—Ἡράκλειο . . .	384	(247)	Φθιώτιδος—Λαμία	225	(101)
Λαρίσης—Λάρισα	357	(188)	Ναυπακτίας—Ναύπακτος	169	(88)
Ἑορδαίας—Πτολεμαῖς . .	354	(157)	Κερκύρας—Κέρκυρα	168	(93)
Βοῦτου—Σιάτιστα	321	(77)	Καλαμῶν—Καλαμάτα . .	167	(82)
Μαντινείας—Τρίπολις . . .	271	(70)	Αἰγιαλείας—Αἴγιο	165	(97)

Πάντως, ή πιό ένδιαφέρουσα γενίκευση τής παρούσης έρεύνης εΐναι ότι, ή άνησυχητική έλάττωση τών γεννήσεων στην ύπαιθρο χώρα όφείλεται στην άραίωση του πληθυσμού τών γεννητόρων και όχι σε τυχόν κάμψη τής γονιμότητας του πληθυσμού, συνεπεία χρήσεως άντισυλληπτικών ή καταφυγής σε προκλητές έκτρώσεις, μέθοδοι που έφαρμόζονται κατά προτίμηση στα άστικά κέντρα. 'Η διαδικασία άρχίζει με τή φυγή τών νεαρών άγροτών από τα πατρικά τους έδάφη (για οίκονομικούς κυρίως λόγους), που δημιουργεί ένα άγεφύρωτο κενό στον πληθυσμό τής γενετήρας τους. 'Η συρρίκνωση που ακολουθεί, έντοπίζεται κυρίως στους άνθρώπους τής αναπαραγωγικής ήλικίας (18 έως 45 έτών), και συνοδεύεται από τρία δυσοίωνα συμπτώματα, α) έλάττωση τής γεννητικότητας, β) μεγέθυνση τής θνησιμότητας και γ) ταχεία γήρανση του έναπομένοντος πληθυσμού. 'Εάν δε και όπου έπιτραπεί ή έμπέδωση τής νοσηρής αύτης τριάδος, εκεί ό πάσχων πληθυσμός πορεύεται σχεδόν αναπόφευκτα προς τον άφανισμό του.

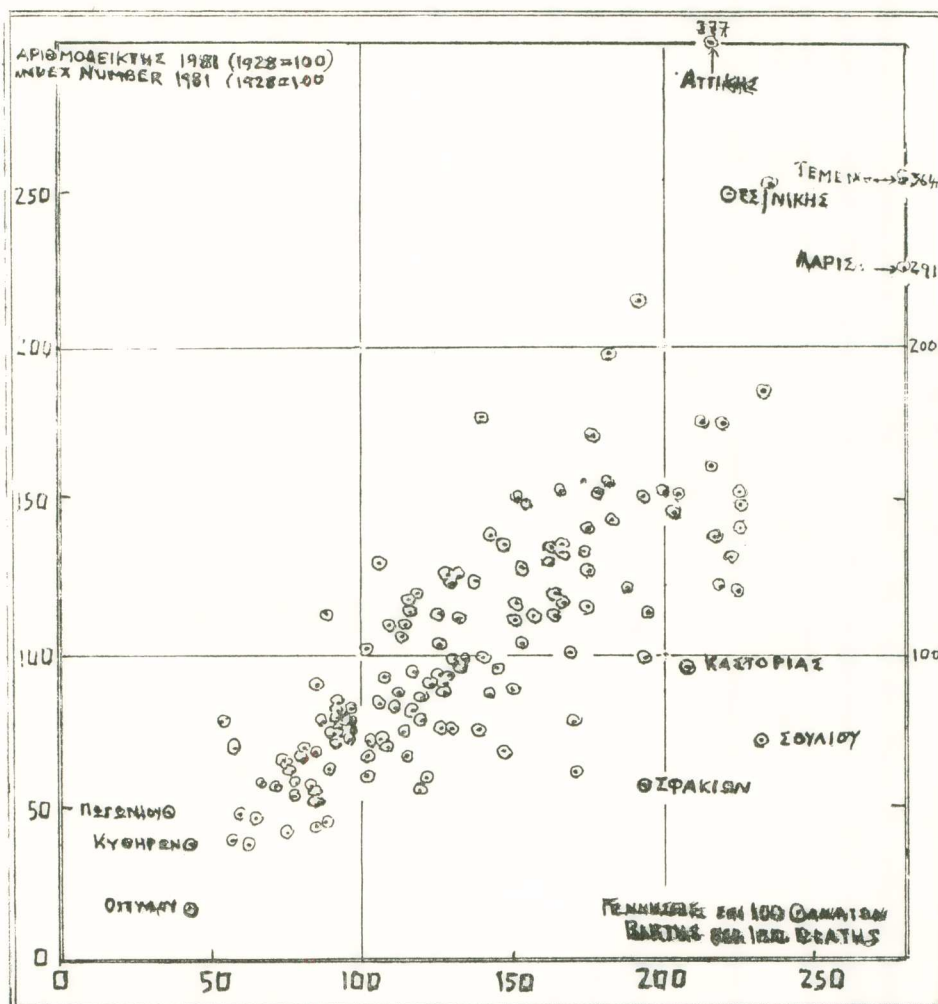
Α Ν Α Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ω Σ Η

Που και πόσες εΐναι οι «προβληματικές έπαρχίες», και πως έπηρέάζουν τις δημογραφικές και οίκονομικές εξέλιξεις τής 'Ελλάδος; Μερικές επί του προκειμένου άπαντήσεις αναδύονται από τον παρακάτω πίνακα 3, που δίνει τον άριθμό τών έπαρχιών και τον αντίστοιχο κατά διαμερίσματα πληθυσμό του 1981 και κατόπιν, τις έπαρχίες που έχασαν στο μεταξύ πληθυσμό ή παρουσιάζουν έλλειμματικό τον ίσολογισμό μεταξύ γεννήσεων και θανάτων. Με το πρώτο κριτήριο, τον άριθμοδείκτη δηλαδή του πληθυσμού 1981, (με βάση τον πληθυσμό 1928 = 100), ξεχωρίζουν 79 από τις 147 έν όλω έπαρχίες τής 'Ελλάδος, που μίκρυνε κατά μισό και πλέον εκατομμύριο έν σχέσει προς τον πληθυσμό του 1928. Αυτές εΐναι οι προβληματικές με φθίνοντα πληθυσμό έπαρχίες, που όμως, άν ακολουθοΐσαν τον ίδιο ρυθμό εξέλιξης, όπως στο σύνολο τής 'Ελλάδος, ό όλικός πληθυσμός όχι μόνο θα ξεπερνούσε σήμερα τα 10.5 εκατομμύρια, αλλά θα ήταν ταυτόχρονα νεώτερος και με μεγαλύτερο ποσοστό έργατικού και αναπαραγωγικού δυναμικού. 'Η δημογραφική αυτή καχεξία έπληξε όλoκληρωτικά τις νησιωτικές έπαρχίες τών Κυκλάδων, τών νήσων 'Ιονίου, και Αίγαίου πελάγους (έκτός τών Δωδεκανήσων), και σε σημαντικό ποσοστό, πέντε άλλα διαμερίσματα.

Με το δεύτερο κριτήριο, τον έλλειμματικό δηλαδή ίσολογισμό γεννήσεων και θανάτων, απομονώνονται 40 προβληματικές έπαρχίες που γίνονται 58 (μ' ένα πληθυσμό 1.5 εκατομ.), εάν συμπεριληφθούν και οι έπαρχίες που είχαν (κατά την πενταετία 1975 - 79) ένα έπισηφή δείκτη (κάτω τών 120 γεννήσεις επί 100 θανάτων).

Πολλές από τις επιπρόσθετες αυτές επαρχίες, θα έχουν σήμερα βυθιστεί στο κάτω του 100 καταστροφικό χώρο.

Ἡ εἰκόνα πού προκύπτει ἀπὸ τὸν συνδυασμὸ τῶν δύο κριτηρίων δίνεται στὸ σχῆμα 2 καὶ τὸν παρακάτω συνοπτικὸ πῖνακα. Ὑπάρχει φυσικὰ μιὰ ἔντονος θετικὴ συσχέτιση μεταξὺ τῶν δύο μεταβλητῶν, μὲ τὴν ἔννοια ὅτι οἱ δημογραφικῶς ὑγιεῖς ἐπαρχίες ἔχουν σημαντικὸ κάθε χρόνο πλεόνασμα γεννήσεων, ἐνῶ οἱ «προβληματικὲς ἐπαρχίες» πού δὲν καλύπτουν μὲ τὶς γεννήσεις τὰ ὑπὸ τοῦ θανάτου προκαλούμενα

Σχ. 2. Οἱ 146 Ἐπαρχίες τῆς Ἑλλάδος, κατανεμημένες στὴν κλίμακα τῆς πληθυσμιακῆς ἀναπτύξεως, (1981 ὅταν ὁ πληθυσμὸς τοῦ 1928 = 100), καὶ τοῦ δείκτου βιολογικοῦ ἰσολογισμοῦ (γεννήσεις ἐπὶ 100 θανάτων) κατὰ τὴν πενταετία 1975-1979.

Π Ι Ν Α Κ 3.

Δημογραφικά ξεκλίξεις: α) πληθυσμός (χιλιάδες) 1928 - 1981 και β) ισολογισμός γεννήσεων και θανάτων κατά διαμερίσματα. Πληθυσμός 1981 όταν ο πληθυσμός 1928 = 100 και γεννήσεις επί 100 θανάτων κατά την πενταετία 1975 - 79.

Διαμερίσματα	Έξελιξεις 1928 - 1981						Γεννήσεις επί 100 θανάτων					
	Έπαρχίες		Πληθυσμός 1981		%		Έπαρχίες		Πληθυσμός 1981		%	
	A	B	A	B	A	B	B	B1	B	B1	B	B1
Στερεά & Εύβοια	22	9	862,4	174,7	20,3	4	10	82,6	219,6	9,6	25,5	
Πελοπόννησος	21	15	1012,5	489,5	48,3	10	12	243,1	301,1	24,0	29,7	
Ίονιοι Νήσοι	8	8	182,7	182,7	100,0	6	8	55,5	182,7	30,4	100,0	
Θεσσαλία	11	3	695,7	45,0	6,5	..	1	..	14,5	..	2,1	
Ήπειρος	10	5	324,5	43,7	13,5	3	3	27,2	27,2	8,4	8,4	
Μακεδονία Δυτ.	6	4	289,1	167,0	57,8	..	1	..	25,0	..	8,6	
» Κεντρ.	13	2	1406,6	19,3	1,4	..	3	..	137,1	..	9,7	
» Ανατ.	9	4	426,2	192,8	45,2	2	3	43,6	71,8	10,2	16,8	
Θράκη	8	4	345,2	144,4	41,8	1	2	2,9	19,8	0,8	5,7	
Νήσοι Αιγαίου	7	7	195,0	195,0	100,0	5	6	136,3	186,1	69,9	95,4	
Κυκλάδες	8	8	88,5	88,5	100,0	3	5	21,0	40,7	23,7	46,0	
Δωδεκάνησος	4	1	145,1	5,8	4,0	1	1	5,8	5,8	4,0	4,0	
Κρήτη	20	9	502,2	85,1	16,9	5	9	39,3	125,5	7,8	25,0	
ΕΛΛΑΣ	147	79	6475,7	1833,5	28,3	40	58	657,3	1356,9	10,2	21,0	

Στερεά, χωρίς έπαρχία Άττικής. (Α) σύνολο, (Β) με συρρικνούμενο πληθυσμό (έριθμοδείκτης κάτω τού 100), (Β1) κάτω τών 120 γεννήσεων επί 100 θανάτων.

κενά, χάνουν μέρος του πληθυσμού τους, και αραιώνουν έτσι οι ομάδες του εργατικού δυναμικού και των υποψηφίων γονέων. Η κατά πόδας ακολουθούσα γήρανση του πληθυσμού, αφαιρεί κάθε δυνατότητα επιστροφής στον πρώην φυσιολογικό ισολογισμό γεννήσεων και θανάτων και προδικάζει τη σχεδόν αναπόφευκτη ερήμωση της περιοχής.

ΠΙΝΑΞ 4.

Οι 146 έπαρχίες της Ελλάδος (λείπει το "Άγιον Όρος) αναλόγως του δείκτου δημογραφικής εξέλιξης, με βάση (100) τον πληθυσμό του 1928, και του δείκτου «γεννήσεις επί 100 θανάτων» (1975 - 79).

Αριθμοδείκτης 1981	Γεννήσεις επί 100 θανάτων					Σ
	0-49	50-99	100-149	150-199	200+	
0 - 49	3	7				10
50 - 99		29	32	6	2	69
100 - 149		1	17	22	7	47
150 - 199			1	7	7	15
200 +				1	4	5
Σύνολο	3	37	50	36	20	146

Με το συνδυασμό των δύο κριτηρίων, 39 από τις 79 έπαρχίες που έχασαν πληθυσμό, παρουσιάζουν επίσης έλλειμματικό το βιολογικό τους ισολογισμό, με περισσότερους κάθε χρόνο θανάτους από γεννήσεις. Πολλές όμως από τις υπόλοιπες 40 «προβληματικές» στη δημογραφική εξέλιξη έπαρχίες, βρίσκονται σχεδόν στα πρόθυρα της «κρίσεως», με ένα ελάχιστο πλεόνασμα γεννήσεων έναντι των θανάτων. Στη χειρότερη πάντως θέση έφτασαν οι έπαρχίες Οιτύλου, Κυθήρων και Πωγωνίου, που όχι μόνο χάνουν συνεχώς πληθυσμό, αλλά έχουν και υπερ-διπλάσιους, κάθε χρόνο, θανάτους από γεννήσεις. Ένδιαφέρονσα τέλος είναι και η περίπτωση των τεσσάρων ταχύτατα αναπτυσσομένων επαρχιών, Αττικής, Θεσσαλονίκης, Λαρίσης και Τεμένους (Ήρακλείου Κρήτης). Στοιβαγμένες στην άνω δεξιά γωνία του διαγράμματος, οι έπαρχίες αυτές στέκονται μακριά από τη λοιπή κατανομή, σαν να είναι τελείως ξεκομμένες από τον κορμό της Ελλάδος. Κι' αυτό δείχνει ότι προβλήματα υπάρχουν και στις δύο άκρες της (διαγωνίου) κατανομής, στην κάτω άριστερά γωνία, όπου συσσωρεύονται οι «προβληματικές» με έλλειμματική δημογραφική εξέλιξη έπαρχίες, και στην άνω δεξιά γωνία, όπου απωθήθηκαν τα τερατωδώς και εκτός της ελληνικής πραγματικότητας αναπτυσσόμενα μεγάλα μητροπολιτικά κέντρα.

Αὐτὲς καὶ σοβαρὰ καχεκτικὲς εἶναι οἱ προβληματικὲς ἐπαρχίαι τῆς Ἑλλάδος ποὺ χρειάζονται ἐπείγοντως τὴ μέριμνα τῆς Πολιτείας. Δὲν ὑπάρχουν βέβαια εὐκόλες λύσεις καὶ οἱ χωρικοὶ ποὺ μετανάστευσαν πρὸς τὰ ἀστικά κέντρα ἢ τὸ ἐξωτερικό, ἀσφαλῶς δὲν πρόκειται νὰ ξαναγυρῶσιν σὲ μιὰ ἀπαρχαιωμένη οἰκονομία καὶ ἓνα ἐπισφαλῆ καὶ ἄβολο τρόπο ζωῆς στὰ χωριά τους. Μπροστὰ ὅμως στὸν κίνδυνον νὰ ἐρημωθοῦν ἀπὸ κατοίκους μεγάλες ἐκτάσεις τῆς ὄρεινῆς καὶ τῆς νησιωτικῆς Ἑλλάδος, πρέπει νὰ κινητοποιηθοῦν ὅλες οἱ δυνάμεις, δημόσιες καὶ ἰδιωτικές, οἰκονομικὲς, κοινωνικὲς καὶ οἰκολογικὲς, καθὼς καὶ ἡ πατροπαράδοτη ἰδιοφυΐα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, γιὰ τὸ σχεδιασμὸ νέων προτύπων, ποὺ θὰ ἐπιτρέψουν τὴν ἀναζωογόνηση τῶν σήμερα προβληματικῶν περιοχῶν τῆς πατρίδας μας.

Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α

Οι 147 έπαρχίες τής Ελλάδος κατά σειρά μεγέθους στη δημογραφική τους εξέλιξη, κατά την περίοδο 1928 - 1981 (πληθυσμός 1981 όταν ο πληθυσμός 1928 λαμβάνεται ως 100), κατά διαμερίσματα. Πυκνότης πληθυσμοῦ (άνθρωποι κατά τετραγωνικό χιλιόμετρο, 1981) και ισολογισμός γεννήσεων και θανάτων (γεννήσεις ἀπὸ 100 θανάτων) στις πενταετίες 1965 - 69, 1970 - 74 και 1975 - 79.

Έπαρχία	Πληθυσμός		Πυκνότης Κάτοικοι κατὰ χλμ ²	Γεννήσεις ἐπὶ 100 θανάτων		
	1981 ὅταν 1928=100	Ἀπογρ. 1981		1965- -1969	1970- -1974	1975- -1979
I. ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ ΚΑΙ ΕΥΒΟΙΑ	4.127.172 - 3.264.781		= 862.391	(πληθυσμός, ἐκτός ἐπαρχίας Ἀττικῆς).		
1. Ἀττικῆς	377	3264.781	6721	235	220	218
2. Μεγαρίδος	175	74.741	75	286	248	220
3. Χαλκίδος	175	118.169	68	251	223	213
4. Τριχωνίδος	160	79.194	73	322	274	215
5. Λεβαδείας	143	58.920	43	253	207	183
6. Φθιώτιδος	140	98.862	44	213	175	155
7. Βάλτου	138	29.619	24	442	317	217
8. Αἰγίνης	125	11.893	118	179	173	128
9. Λοκρίδος	119	47.167	33	198	134	119
10. Μεσολογγίου	119	46.010	54	255	208	163
11. Θηβῶν	116	58.255	32	213	170	167
12. Βονίτσης Ἐηρομέρου	115	41.937	29	277	220	174
13. Ἰστιαίας	105	23.930	45	196	144	114
14. Δομοκοῦ	94	15.966	24	280	162	118
15. Τροιζηνίας	86	11.808	41	194	160	113
16. Καρυστίας	86	47.311	29	175	126	92
17. Παρνασσίδος	82	29.084	26	144	120	97
18. Ναυπακτίας	78	23.004	27	171	129	110
19. Ἰθράς	73	2.732	43	109	93	93
20. Εὐρυτανίας	59	26.182	13	238	153	121
21. Δωρίδος	55	15.138	15	198	134	119
22. Κηθύρων	38	3.469	12	53	41	44

Έπαρχια	Πληθυσμός		Πυκνότης	Γεννήσεις επί 100 θανάτων		
	1981 όταν 1928=100	Άπογρ. 1981	Κάτοικοι κατά χλμ ²	1965- -1969	1970- -1974	1975- -1979
II. ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ (4.012.528).						
1. Πατρῶν	177	209.387	132	252	227	240
2. Ναυπλίας	150	37.187	51	233	205	152
3. Κορινθίας	136	123.042	54	178	151	148
4. Ἄργους	133	43.611	41	225	190	174
5. Καλαμῶν	125	63.344	75	190	147	130
6. Αἰγιαλείας	124	46.412	90	179	147	130
7. Ἡλείας	99	128.920	67	219	168	140
8. Ἐρμιονίδος	90	12.212	29	196	159	123
9. Ἐπιδαύρου-Λιμηρᾶς	90	30.893	23	155	116	85
10. Κυνουρίας	82	25.300	21	160	125	111
11. Λακεδαίμονος	77	48.847	27	137	109	96
12. Μαντινείας	76	47.286	33	156	135	130
13. Ὀλυμπίας	71	31.385	41	179	124	92
14. Πυλίας	66	27.626	40	165	101	73
15. Τριφυλίας	64	36.175	42	169	103	74
16. Μεσσήνης	60	32.673	56	141	105	101
17. Καλαβρυτών	56	19.394	17	154	103	71
18. Μεγαλοπόλεως	53	12.629	22	109	97	89
19. Γορτυνίας	47	22.717	19	166	105	60
20. Γυθείου	45	9.386	30	130	109	86
21. Οἰτύλου	16	4.092	20	82	57	43
III. ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ: 182.651						
1. Κερκύρας	94	97.102	159	143	121	115
2. Παξῶν	78	2.375	79	107	111	53
3. Λευκάδος	77	21.863	67	148	109	87
4. Ζακύνθου	74	30.014	74	160	119	114
5. Κραναίας	55	15.784	48	148	105	78
6. Πάλης	43	6.768	42	140	88	66
7. Ἰθάκης	41	3.648	24	81	71	76
8. Σάμης	38	5.097	17	117	95	62

Έπαρχια	Πληθυσμός		Πυκνότης	Γεννήσεις επί 100 θανάτων		
	1981 έναντι 1928=100	Απογρ. 1981	Κάτοικοι κατά χλμ ²	1965- -1969	1970- -1974	1975- -1979

IV. ΘΕΣΣΑΛΙΑ: 695.654.

1. Λαρίσης	226	139.738	88	294	287	291
2. Βόλου	148	151.741	109	189	161	156
3. Τρικάλων	146	105.004	61	283	228	203
4. Τυρνάβου	138	35.788	52	228	184	142
5. Έλασσόνοσ	134	41.979	22	365	241	167
6. Φαρσάλων	128	22.313	30	260	224	154
7. Καρδίτσης	109	124.930	48	266	188	165
8. Καλαμπάκας	103	29.203	18	301	184	154
9. Σκοπέλου	98	10.134	37	155	123	131
10. Άγιᾶς	92	14.477	22	193	143	107
11. Άλμυροῦ	87	20.347	22	170	107	128

V. ΗΠΕΙΡΟΣ: 324.541

1. Άρτης	152	80.044	50	322	226	179
2. Πρεβέζης	152	55.915	51	274	123	193
3. Θυάμιδος	131	13.959	54	316	226	221
4. Δωδώνης	127	125.250	38	214	185	176
5. Μετσόβου	121	5.664	21	290	202	219
6. Σουλίου	72	11.322	23	301	211	232
7. Μαργαριτίου	61	5.205	27	273	157	170
8. Κονίτσης	61	9.663	10	148	104	78
9. Πωγωνίου	48	6.727	14	73	60	36
10. Φιλιατῶν	43	10.792	18	167	100	85

VI. ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ: 289.071

1. Κοζάνης	148	77.662	45	276	232	224
2. Έορδαίας	120	44.400	52	294	218	224
3. Καστοριάς	96	53.169	32	235	210	208
4. Γρεβενῶν	86	36.421	51	247	165	142
5. Φλωρίνης	74	52.430	28	206	150	139
6. Βοῦτου	72	24.989	24	160	122	106

Έπαρχία	Πληθυσμός		Πυκνότης Κάτοικοι κατά χλμ ²	Γεννήσεις επί 100 θανάτων		
	1981 ὅταν 1928=100	Ἀπογρ. 1981		1965- -1969	1970- -1974	1975- -1979

VII. ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ: 1.406.645.

1. Θεσσαλονίκης	254	816.063	503	253	225	235
2. Πιερίας	215	106.859	69	299	201	192
3. Ἡμαθίας	186	100.437	82	294	245	232
4. Γιαννιτσῶν	171	61.969	83	275	208	178
5. Ναούσης	151	33.313	71	257	210	205
6. Χαλκιδικῆς	133	61.197	28	209	180	167
7. Κιλκίς	129	61.372	31	244	148	104
8. Ἐδέσης	128	41.560	57	257	209	173
9. Λαγκαδᾶ	117	55.517	29	257	140	116
10. Ἀλμωπίας	102	28.857	27	281	188	126
11. Παιονίας	101	20.190	12	226	145	101
12. Ἀρναίας	96	17.839	23	222	154	133
13. Ἁγ. Ὀρος	30	1.472	5	—	—	—

VIII. ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ: 426.237

1. Σερρῶν	134	98.182	84	253	180	163
2. Καβάλας	116	70.727	181	197	154	151
3. Θάσου	113	13.111	35	157	115	89
4. Νέστου	112	23.114	34	214	155	133
5. Παγγαίου	109	28.266	43	211	154	110
6. Σιντικῆς	97	37.609	31	273	166	134
7. Βισαλτίας	93	29.988	40	261	176	121
8. Δράμας	85	94.772	27	205	126	120
9. Φυλλίδος	79	30.468	37	237	128	92

Έπαρχια	Πληθυσμός		Πυκνότης	Γεννήσεις επί 100 θανάτων		
	1981 όταν 1928=100	Άπογρ. 1981	Κάτοικοι κατά χλμ ²	1965- -1969	1970 -1974	1975- -1979
ΙΧ. ΘΡΑΚΗ: 345.220						
1. Άλεξ/πόλεως	198	50.684	46	249	198	182
2. Όρεστιάδος	123	42.226	45	207	133	138
3. Κομοτηνής	120	83.814	49	222	199	187
4. Σαπών	112	24.143	29	246	188	163
5. Ξάνθης	99	88.777	50	248	222	194
6. Διδυμοτείχου	95	35.796	29	216	148	144
7. Σουφλίου	80	16.909	21	209	127	118
8. Σαμοθράκης	74	2.871	16	171	150	94
X. ΝΗΣΟΙ ΑΙΓΑΙΟΥ: 195.004						
1. Ίκαρίας	75	8.885	30	151	139	127
2. Μυτιλήνης	74	57.960	83	129	112	92
3. Χίου	66	49.865	55	135	111	103
4. Λήμνου	66	16.017	31	131	100	81
5. Μηθύμνης	57	23.686	30	127	90	82
6. Σάμου	44	31.634	66	85	72	63
7. Πλωμαρίου	39	6.957	51	88	60	58
XI. ΚΥΚΛΑΔΕΣ: 88.458						
1. Πάρου	92	8.516	35	155	145	127
2. Σύρου	78	25.199	112	160	173	170
3. Μήλου	70	8.287	23	158	114	108
4. Τήνου	69	7.731	40	129	88	81
5. Νάξου	68	14.037	33	224	176	148
6. Θήρας	66	11.381	26	175	141	115
7. Άνδρου	51	9.020	24	128	97	86
8. Κέαας	44	4.287	13	115	94	88

Έπαρχία	Πληθυσμός		Πυκνότης	Γεννήσεις επί 100 θανάτων		
	1981 έναν 1928=100	Άπογρ. 1981	Κάτοικοι κατά χλμ ²	-1965 -1969	1970- -1974	1975- -1979
XII. ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΣ: 145.071						
1. Ρόδου*	140	90.963	58	239	251	224
2. Καλύμνου*	113	26.941	76	222	211	195
3. Κω*	100	21.334	63	225	182	169
4. Καρπάθου*	69	5.833	15	134	91	59
XIII. ΚΡΗΤΗ: 502.165						
1. Τεμένους	254	120.763	66	339	332	364
2. Κυδωνίας	156	84.149	134	213	191	182
3. Ίεράπετρας	152	19.309	49	188	161	166
4. Καινουργίου	152	21.300	46	270	227	200
5. Μονοφατσίου	152	28.865	43	355	278	227
6. Πυργιωτίσσης	147	9.734	62	219	185	163
7. Πεδιάδος	114	38.574	62	179	137	117
8. Μαλεβιζίου	112	18.860	50	216	188	158
9. Μιραμπέλου	112	23.446	48	135	132	126
10. Ρεθύμνης	110	29.886	85	203	192	171
11. Σητείας	109	22.156	28	167	143	115
12. Μυλοποτάμου	88	17.861	35	212	178	150
13. Κισσάμου	83	19.938	38	150	128	105
14. Λασιθίου	80	5.142	35	146	121	92
15. Άγ. Βασιλείου	74	8.839	25	153	112	97
16. Σελίνου	74	7.313	17	165	111	93
17. Βιάννου	71	5.526	33	169	125	108
18. Άμαρίου	68	6.048	22	148	112	82
19. Άποκορώνου	62	11.972	37	133	93	89
20. Σφακίων	57	2.484	5	190	193	193

*Βάσις, πληθυσμός 1951 =100.

SUMMARY

The inability of most rural communities to keep their young native population, is responsible for the gradual depopulation of many mountainous and island regions of Greece, the falling fertility and the rising mortality and the rapidly advancing aging of the rural population. Yet the «total fertility rate» in rural areas, was and still is higher than that in the urban centers.

With the view to single-out «problematic areas» and the degree of their deterioration, a two-fold analysis at the level of the province (total, the capital city and the rest of the province) was undertaken, with reference *first*, to the flow of population during the last six censuses (1928, 1940, 1951, 1961, 1971 and 1981) and *second*, the balance of births and deaths (births per 100 deaths), during the last 5-year-periods between 1965 and 1979. The findings, showing an obvious correlation, disclose 79 provinces out of a total of 147, (28.3% of the population), with, a smaller population in 1981 as compared with that of 1928. Forty provinces had in 1975 - 79, a higher number of deaths than that of live births. Many other provinces lay in the vicinity of the negative growth, as it may be seen in the spot diagramme and in the appendix, where the 147 provinces are listed (within the various Divisions), in accordance with the index number of the 1981 population, when that of 1928 equals 100.

Μετά τὸ πέρας τῆς Ἀνακοινώσεως ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Γεώργιος Μερικάς, εἶπε τὰ ἑξῆς:

Ἐπιθυμῶ νὰ σχολιάσω μερικὰ σημεῖα τῆς πολὺ ἐνδιαφέρουσας ἀνακοινώσεως τοῦ κ. Βαλαώρα, ὁ ὁποῖος καὶ στὸ παρελθὸν προσέφερε ἐξαιρετικὲς μελέτες γύρω στὰ δημογραφικὰ στοιχεῖα:

Πρῶτον, ἡ ὑπογεννητικότης καὶ ἡ αὐξηση τῆς θνησιμότητος εἶναι διεθνῆς φαινόμενο, ἀπαντῶμενο σ' ὅλες τὶς χῶρες ποὺ ἀναπτύχθηκαν πρωίμως σὲ βιομηχανικὲς.

Δεύτερον, ἡ αὐξημένη θνησιμότητα εἶναι πιθανὸν ἀπότοκη τῆς γηράνσεως τοῦ πληθυσμοῦ, ποὺ ἐσημειώθη στὶς ἀνεπτυγμένες χῶρες ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια.

Τρίτον, ἀξιοσημείωτον εἶναι ὅτι ὁ ὑπογεννητισμὸς συνεχίζεται καὶ μετὰ τὸ 1960, ὅτε δὲν συντρέχουν οἱ παράγοντες, ποὺ συνέτρεχαν προηγουμένως λόγω τῆς κακῆς μας κοινωνικοπολιτικῆς καταστάσεως.

Τέταρτον, ότι ο κύριος μηχανισμός για τη δημιουργία υπογεννητισμού στους διάφορους τόπους είναι ή έσωτερική μετανάστευση, υπαγορευμένη από κοινωνικο-πολιτικά αίτια, όπως ανέφεραν όλοι οι προλαλήσαντες.

’Ακολουθως ό ’Ακαδημαϊκός κ. Γωά ν η ς Παπαδά κ η ς, προσέθεσε τά εξής:

Τό θέμα τής ανακοίνωσης του κ. Βαλαώρα από τό συνάδελφο κ. Λοῦρο, είναι σπουδαιότατο από έθνική και οικονομική άποψη. ’’Οπως ειπε ό Πρόεδρος κ. Κανελλόπουλος τό ζήτημα βασικώς όφείλεται στη βιομηχανοποίηση τής χώρας μας. Με τή σημερινή τεχνολογία 5 % του πληθυσμού μπορεί νά παράγει, με μεγάλη άφθονία, τά τρόφιμα και άλλα γεωργικά προϊόντα που χρειάζεται τό σύνολο. Στις ’Ηνωμένες Πολιτείες μόνο 5 % του πληθυσμού άσχολείται με τή γεωργία. Στην ’Αργεντινή τό ποσοστό αυτό είναι 10 % αλλά ή ’Αργεντινή εξάγει γεωργικά προϊόντα που θά μπορούσαν νά θρέψουν άλλη μιá ’Αργεντινή.

Πρέπει νά σημειωθεί, ότι στη χώρα μας μόνο 25 % τής επιφανείας είναι άρόσιμο. Και ό γεωργικός κλήρος είναι περίπου 36 στρέμματα. Στην Ευρωπαϊκή κοινότητα ή μέση έκταση μιās έκμετάλλευσης είναι 140 στρέμματα, τέσσερες φορές μεγαλύτερη. Και ό στόχος τόν όποιον έβαλαν εκείνοι που σχεδίασαν τή γεωργική πολιτική τής ΕΟΚ, είναι 2.000 στρέμματα. ’Εάν συνεπώς θέλομε νά συναγωνιστούμε τίς άλλες χώρες τής ΕΟΚ σε παραγωγικότητα, ό γεωργικός μας πληθυσμός θά έπρεπε νά έλαττωθεί πολλές φορές.

Βρισκόμεθα όμως σε μιá παγκόσμια οικονομική κρίση, κυρίως άνεργία. Και ή κρίση αυτή δέν είναι παροδική κατά τή γνώμη μου. Θα βαστάξει πολλές δεκαετηρίδες, εάν δέν οδηγήσει στο μεταξύ σε παγκόσμιο πόλεμο, όπως έγινε και με τήν προηγούμενη κρίση του 1929. Με τήν άνεργία που υπάρχει στις πόλεις οι γεωργοί, οι όποιοι αφήνουν τά χωριά, δέν βρίσκουν πια δουλειά στις πόλεις. Και δέν μπορούν νά μεταναστεύσουν στο έξωτερικό. ’Επιβάλλεται συνεπώς νά κάμομε, ότι μπορούμε, για νά κρατήσουμε τό γεωργικό πληθυσμό στα χωριά, και νά άναστείλουμε για πολλά χρόνια, τά προγράμματα αύξησης τής «παραγωγικότητας» και «άνταγωνιστικότητας», με αύξηση τής έκτασης των γεωργικών έκμεταλλεύσεων.

’Οπως είχα τήν ευκαιρία νά έκθέσω στην ύποδοχή μου στην ’Ακαδημία τόν περασμένο Δεκέμβριο, ή ’Ελλάδα έφάρμοσε επί 50 χρόνια μιá άποτελεσματική πολιτική για τήν αύξηση του εισοδήματος των μικρών γεωργών. Και σ’ αυτή τήν πολιτική όφείλεται τό γεωργικό και οικονομικό θαῦμα, μοναδικό σχεδόν στον κόσμο, που πραγματοποιήσαμε. Είναι ανάγκη νά επιστρέψουμε σ’ αυτή τήν πολιτική, προσαρμοσμένη βέβαια στις νέες συνθήκες. Τα μέτρα μπορεί νά είναι:

1. Τεχνικά: η παραγωγή των πεδινών εκτάσεων δεν μπορεί να αύξηθῆ πολύ, γιατί υπάρχουν περιορισμοί στην κατανάλωση των προϊόντων, πρέπει βέβαια να κάνουμε, ὅτι εἶναι δυνατό. Ἡ ἀξιοποίηση ὅμως τῶν ἐδαφῶν μὲ μεγάλη κλίση ποὺ ἀποτελοῦν τὰ 3/4 τῆς χώρας καὶ σήμερα δὲν παράγουν σχεδὸν τίποτε, εἶναι δυνατὴ μὲ νέα τεχνολογία, βασιζόμενη κυρίως στὰ ζιζανιοκτόνα. Μποροῦμε ἔτσι νὰ καλύψουμε μέγα μέρος ἀπὸ τὸ τεράστιο ἔλλειμμα κτηνοτροφικῶν καὶ δασικῶν προϊόντων ποὺ ἔχουμε.

2. Οἰκονομικά: Προστασία τῶν μικρῶν γεωργῶν. Πρέπει νὰ ἐλαττωθεῖ εἰς τὸ ἐλάχιστο ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῆς τιμῆς ποὺ παίρνει ὁ μικρὸς παραγωγὸς γιὰ τὰ προϊόντα του καὶ ἐκείνης ποὺ πληρώνει ὁ καταναλωτὴς, Ἕλληνας ἢ ξένος. Αὐτὸ εἶχε κατορθωθεῖ στὸ παρελθόν, γιὰ τὸ σιτάρι καὶ ἄλλα προϊόντα, ἀλλὰ σήμερα οἱ διαφορὲς εἶναι τεράστιες. Ἐπὶ πλέον οἱ μικροὶ γεωργοὶ πρέπει νὰ ἀγοράζουν τὰ λιπάσματα, φάρμακα γιὰ τὴ γεωργία κλπ. μὲ πίστωση, καὶ σὲ ὅσο τὸ δυνατόν μικρότερες τιμές.

3. Συνδυασμὸς τῆς γεωργίας μὲ βιοτεχνία, τουρισμὸ κλπ. Πολιτιστικὰ μέσα. Ἡ γεωργία δὲν εἶναι μόνον ἐπάγγελμα ἀλλὰ καὶ τρόπος ζωῆς. Ὁ γεωργὸς ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ ἔχει συμπληρωματικούς πόρους ἀπὸ βιοτεχνία, τουρισμὸ κλπ. θὰ πρέπει νὰ ἀυξηθοῦν αὐτὲς οἱ δυνατότητες, καὶ νὰ βελτιωθεῖ ἡ ζωὴ στὰ χωριά. Αὐτὸ ἔχει βασικὴ σημασία καὶ γιὰ τὴν ἀξιοποίηση τῶν ἐδαφῶν μὲ μεγάλη κλίση.

Τελευταίως ἔχει προταθεῖ νὰ ὑποχρεωθοῦν οἱ ἰδιοκτῆτες γαιῶν, ποὺ ζοῦν στὶς πόλεις νὰ πουλήσουν τὰ χωράφια, ποὺ ἔχουν στὰ χωριά. Καὶ φυσικὰ θὰ τὰ ἀγοράσουν οἱ πλουσιότεροι. Δὲν θὰ ἀυξηθεῖ ἡ ἔκταση τῶν μικρῶν ἐκμεταλλεύσεων, ἀλλὰ τῶν μεγάλων. Εἶμαι τελείως ἀντίθετος σὲ ἓνα τέτοιο μέτρο, ποὺ θὰ κόψει τοὺς δεσμοὺς τῶν ἰδιοκτητῶν αὐτῶν τῶν χωραφιῶν μὲ τὸ χωριὸ τους, θὰ ἐλαττώσει τὸν τουρισμὸ στὰ χωριά κλπ.

Τὸ ζήτημα τῆς συγκράτησης τοῦ γεωργικοῦ πληθυσμοῦ στὰ χωριά, μὲ προστασία τῶν μικρῶν γεωργῶν, εἶναι ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα, ποὺ ἀντιμετωπίζει σήμερα ἡ χώρα μας.

Τέλος ὁ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Ν. Κ. Λοῦρος παρετήρησε τὰ ἑξῆς: Ἄς ἐπιτραπεῖ νὰ προστεθεῖ ὅτι οἱ ἔρευνες τοῦ καθηγητοῦ κ. Βαλαώρα ἐπιβεβαιώνουν ὅσα μαζὶ μὲ τὸν καθηγητὴ Ν. Πολύζο ἔχω ἀναπτύξει σὲ μία σχετικὴ μελέτη καὶ ὁμιλία μου στὶς 23 Ὀκτωβρίου 1980 στὴν Ἀκαδημία καὶ ἐπικυρώνουν τίς τότε προβλέψεις.